

Asia: VN/2005/2020

Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistaminen

Lain soveltamisalan laajentaminen (1 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

On hyvä, että lain soveltamisalaa laajennetaan koskemaan kaikkea esittävää taidetta ja että lain soveltamisala antaa mahdollisuuden tulevaisuudessa hyväksyä lain piiriin myös sellaisia esittävän taiteen muotoja, joita ei välttämättä voida nykyisellään tarkasti määritellä.

Lakiluonnos ei käsittele teatterikenttää kokonaisuutena vaan unohtaa vapaan kentän olemassaolon. Tämä on ongelmallista siksi, että VOS laki turvaa sen piiriin kuuluvien toimijoiden rahoituksen myös taloudellisesti vaikeinakin vuosina (tätä on käytetty perusteluna lain erinomaisuudesta esimerkiksi taloudellisen taantumana vuosina). Harkinnan varaisen avustuksen piiriin kuuluva vapaa kenttä on siis edelleen lainsuojaton, altis yleispoliittisessa ja taloudellisessa tilanteessa tapahtuville muutoksille ja leikkauksille.

Lain tavoite (2 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

-

Valtionosuuden tavoite (3 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Lain perusteluissa mainitaan, että Taiteen edistämiskeskus (Taike) antaisi ministeriölle lausunnon, jossa tarkasteltaisiin mm. sitä, miten hakijoiden toiminta vastaa säädettyjä tavoitteita. Koska 3 § valtionosuuden tavoitteet ovat linjassa Taiken myöntäminen esittävän taiteen harkinnanvaraisten toiminta-avustusten tavoitteiden kanssa, olisi luontevaa, että valtionosuuden piiriin hakevia toimijoita arvioitaisiin Taikessa vastaavin kriteerein kuin harkinnanvaraisen toiminta-avustuksen hakijoita. Näissä kriteereinä ovat hakijayhteisön toiminnan tavoitteellisuus ja laatu, hakijayhteisön toiminnan laajuus ja vaikuttavuus, taiteellisen sisällön laatu sekä talouden kestävyys ja realismisuus.

Valtionosuuden saamisen edellytykset (4 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

3 § Valtionosuuden tavoitteista puhutaan esittävän taiteen edistämisestä ”taiteellisista lähtökohdista”. On ristiriitaista, että 4 § valtionosuuden saamisen edellytyksissä ei kuitenkaan arvioida taiteellista toimintaa, vaan edellytykset liittyvät yleisesti toiminnan säännöllisyyteen, ammattimaisuuteen ja talouteen.

1) kohdassa säädetään, että järjestelmän piiriin hyväksytyn toimijan tulee toimia säännöllisesti ja ympärivuotisesti ja että toiminta on ammattimaista. Ministeriön tulisi selventää, miten tämän vaatimuksen toteutumista ja tullaanko toimijoilta pyytämään määräajoin tehtävissä arvioinneissa esimerkiksi työnantajavelvoitteisiin liittyvien suunnitelmien ja asiakirjojen esittämistä.

Muutosehdotuksena Esitystaiteen keskus esittää, että 8) kohdassa mainittua monivuotista suunnitelmaa tarkasteltaisiin vastaavilla kriteereillä kuin Taiteen edistämiskeskuksen harkinnanvaraisen toiminta-avustuksen hakijoiden toimintaa. Tämä lisäisi kentän toimijoiden ja kahden erillisen rahoitusinstrumentin välistä tasa-arvoa ja olisi linjassa uudistuksen joustavuutta lisäävän tavoitteen kanssa. Jotta joustavuus ja kahden eri rahoitusjärjestelmän välillä liikkuminen olisi mielekästä ja järkevää, tulisi toimintaa arvioida vastaavilla kriteereillä kummassakin järjestelmässä.

Lisäksi yhtenäiset kriteerit vähentäisivät varsinkin harkinnanvaraisia avustuksia hakevien toimijoiden kokemaa huomattavaa epäoikeudenmukaisuuden kokemusta suhteessa valtionosuusjärjestelmän piirissä oleviin toimijoihin ja heidän tämän hetkisen toimintansa olemattomaan arviointiin.

Valtionosuuden myöntäminen toistaiseksi tai määräajaksi (5§)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Pykälän 1 momentin mukaan päätökset toimintayksiköiden hyväksymisestä valtionosuuden piiriin tekisi edelleen opetus- ja kulttuuriministeriö. Olisi kuitenkin hyvä tutkia Taiteen edistämiskeskuksen

aseman kehittämistä siten, että se olisi tulevaisuudessa ainoa taiderahoituksen myöntäjä. Uudistusehdotuksen tausta-aineistossa esitellään muiden pohjoismaiden rahoitusjärjestelmiä, ja edellä mainitun kaltainen Taiken kehittäminen olisi linjassa näiden kanssa. Tämä myös vähentäisi edelleen kentän ja rahoitusjärjestelmien kahtiajakoa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että valtionosuuteen oikeutetut toimijat jakautuisivat kahteen eri kategoriaan päätöksen voimassaolon suhteen. Esitystaiteen keskus esittää, että toistaiseksi voimassa olevat valtionosuudet tulisi muuttaa kuuden vuoden määräaikaiseksi kategoriaksi kuten edellinen valtionosuusjärjestelmän uudistamista pohtinut työryhmä ehdotti.

Uudistuksen tavoitteena on ollut lisätä järjestelmän joustavuutta ja poistaa jähmeyttä, joka on leimannut nykyjärjestelmää. On huomattavaa, että työryhmän ehdotuksessa on kirjattu auki että: ”On kuitenkin todennäköistä, että uudessakin järjestelmässä valtionosuuden saajien vaihtuvuus olisi käytännössä suhteellisen vähäistä ja erityisesti valtionosuuden piiriin toistaiseksi hyväksytyjen toimintayksiköiden osalta niin suuret muutokset ovat epätodennäköisiä, että toimintayksikkö jäisi kokonaan valtionosuuden ulkopuolelle.” (s. 24)

Työryhmä siis jo omassa esityksessään tunnustaa, että uudistuksen tavoitteena ollut joustavuus ja vaihtuvuuden lisääminen tuskin toteutuu.

Lisäksi vapaan kentän näkökulmasta on hämmästyttävää, että esityksessä suoraan mainitaan, että nykyisin valtionosuuden piirissä olevat esittävän taiteen yksiöt hyväksyttäisiin todennäköisesti uuden järjestelmän piiriin heti toistaiseksi (s. 33). Tällainen lausunto legitimoi kentän kahtiajakoa, sen kylvämää epätasa-arvoa ja antaa ymmärtää, että nykyisten VOS-toimijoiden järjestelmään uudelleen hakeminen ja kelpoisuuden arviointi on näennäistä. Esitystaiteen keskus kritisoi sitä, että nykyisille toimijoille esitetään näin vahvasti vanhaan järjestelmään sidottua etuoikeutettua asemaa, kun laki on vasta valmisteluvaiheessa.

Lisäksi se, että valtion rahoituksen piirissä on 3-vuotisia määräaikaisia rahoituspäätöksiä ja toistaiseksi voimassa olevia rahoituspäätöksiä tuo esittävän taiteen kentälle uuden toimijoiden välistä epätasa-arvoa lisäävän elementin.

Valtionosuuden perusteeksi vahvistettavan henkilötyövuosien määrän määräytymisen perusteet (6 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Peruste, jossa päätöksenteossa voitaisiin ottaa huomioon valtionosuuden tarpeellisuus 3 § tavoitteiden näkökulmasta on periaatteessa myös hyvä: se antaa mahdollisuuden tukea painotetusti sellaisia toimijoita, joiden toteutuneet henkilötyövuosimäärät jäävät pieniksi, vaikka toiminta muuten olisi taiteellisesti, kulttuuripoliittisesti ja lain tavoitteiden näkökulmasta merkittävää. Perusteen osalta jää kuitenkin epäselväksi, voiko Taiteen edistämiskeskus lausunnossaan tuoda esille tällaisen perusteen, joka vaikuttaisi päätökseen henkilötyövuosien määrästä, vai tehdäänkö tähän liittyvä kokonaisharkinta vain opetus- ja kulttuuriministeriössä. Olisi myös hyvä, että perusteet näille

kulttuuripoliittisille päätöksille tulisivat julkisiksi, esimerkiksi jos hakukierroksella päätetään painottaa hallitusohjelman tai ministeriön oman strategian mukaisia kulttuuripoliittisia tavoitteita.

Lain perusteluissa mainitaan, että ”Säännöksen soveltaminen edellyttää kokonaisuutena, jossa otetaan huomioon esittävän taiteen palveluiden valtakunnallinen kokonaisuus.” Esitystaiteen keskus katsoo, että tämän tulee tarkoittaa sananmukaisesti koko kentän huomioimista: VOS-järjestelmän lisäksi kokonaisarvioon tulisi vaikuttaa myös vapaan kentän toimijoiden osuus palveluiden valtakunnallisesta kokonaisuudesta, esimerkiksi vapaan kentän toimijoiden osuus palveluiden tuottamisesta Lapin alueella.

Korotetun valtionosuusprosentin määräytymisen perusteet (6 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

6 § toisen momentin perusteluissa avataan laajasti niitä perusteita, joilla toimija voisi olla oikeutettu korotettuun valtionosuusprosenttiin osaan henkilötyövuosista.

Ensimmäinen peruste, kiertue- ja vierailutoiminta, on periaatteessa hyvä, mutta Esitystaiteen keskus esittää, että vastaanotettujen vierailuiden perusteella korotetun valtionosuusprosentin voisi saada vain, jos ottaa vastaan vierailuja lähinnä esittävän taiteen vapaan kentän toimijoilta. Korotettua prosenttia ei siis voisi saada VOS- toimijoiden keskinäisten vierailuiden perusteella. Lisäksi ministeriön tulisi jollain keinolla edellyttää toimijoilta, että vierailuihin ja yhteistöihin liittyvät sopimukset ovat reiluja ja tasa-arvoisia kaikille osapuolille.

Toinen peruste lapsille, kielellisille vähemmistöille tai erityisryhmille kohdistuvan toiminnan tukemisesta korotetulla prosentilla on kannatettava.

Kolmas peruste, jolla korotettua valtionosuusprosenttia myönnettäisiin kulttuuripoliittisesta syystä, on periaatteessa hyvä ja kannatettava. Vaikka lain perusteluissa mainitaan erityisesti tanssi- ja sirkustaide, Esitystaiteen keskus olettaa, että tällä perusteella voitaisiin tukea muutakin erityisesti vapaalla kentällä kehittyntä toimintaa, kuten esimerkiksi esitystaidetta. Lisäksi Esitystaiteen keskus esittää, että tätä kulttuuripoliittista perustetta tulisi säännönmukaisesti käyttää osaan niiden toimijoiden henkilötyövuosista, jotka nousevat uusina 3-vuotiselle rahoitukselle VOS- järjestelmän piiriin. Näillä vapaalta kentältä VOS-järjestelmään siirtyvillä toimijoilla on tilastollisesti huomattavasti pienemmät kunnalliset avustukset. Riittämättömien toiminta-avustusten ja niukan kokonaistalouden takia toimijoiden mahdollisuudet ovat heikommat toteuttaa esimerkiksi laajoja markkinointipanostuksia lipunmyynnin ja muiden tulojen kasvattamiseksi. Ensimmäisiksi kolmeksi vuodeksi myönnetty korotettu valtionosuusprosentti osaan henkilötyövuosista auttaisi vapaalta kentältä VOS- järjestelmään siirtyneitä toimijoita kasvattamaan omarahoitusosuuttaan ja kehittämään toimintaansa edelleen.

Perusteluissa mainitaan, että ministeriö päättäisi siitä, kuinka moneen henkilötöyvuoteen korotettu valtionosuusprosentti kohdistuisi. Olisi kuitenkin hyvä selvittää tässäkin asiassa ministeriön ja Taiken antaman lausunnon välistä suhdetta. Nyt jää epäselväksi, voiko Taike lausunnossaan esittää toimijalle korotettua valtionosuusprosenttia osaan henkilötöyvuosista ja onko sillä painoarvoa ministeriön päätöksenteossa.

Olisi myös ensiarvoisen tärkeää, että ministeriö olisi VOS-järjestelmään liittyvissä päätöksissään mahdollisimman avoin ja päätösten perustelut olisivat läpinäkyviä. Varsinkin kustannusperusteiset päätösten perusteet ja toisaalta kulttuuripoliittisten päätösten takana olevat linjaukset tulisi tuoda esille rahoituspäätösten yhteydessä.

Svenska Teatern ja Tampereen Työväen Teatteri –nimisten teattereiden rahoitusasema (6§)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Svenska Teaternin rahoitusasema on mielestämme kannatettava, mutta rahoitus voisi tulla samalta momentilta kuin Kansallisteatterin ja Kansallisoopperan rahoitus. Tampereen Työväen Teatterin kohdalta olemme eri mieltä. Heidän ohjelmistossaan ei ole ollut nähtävissä sellaista linjausta, joka eroaisi oleellisesti muun teatterikentän sisällöllisistä linjauksista. Tasapuolisuuden nimissä heihin tulisi soveltaa samoja rahoituskriteereitä kuin koko muuhun kenttään.

Ehdotamme, että lakiin lisätään valtakunnalliseksi eristyisrahoitusasemaa nauttivaksi VOS-laitokseksi esitystaiteen kentältä Esitystaiteen keskuksen ja mahdollisesti muita vastaavia ryhmiä, jotka edistävät taiteen uusia muotoja.

Määräajoin laadittava toimintayksikön rahoitusta koskeva suunnitelma (7 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

-

Hakeminen valtionosuuden piiriin (8 §)

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

8 § ensimmäisessä momentissa säädettäisiin, että valtionosuuden piiriin voisi hakea vain kolmen vuoden välein. Jos hakuvuodet menevät yksiin Taiteen edistämiskeskuksen 3-vuotisen toiminta-avustuskausien kanssa, on määräajoin hakeminen järkevää.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi kuitenkin huolehtia yhdessä Taiken kanssa, että kahden eri rahoitusjärjestelmän hakuprosessit ja toiminnan arvioinnissa käytettävät kriteerit olisivat niin yhdenmukaisia, että toimijoille riittäisi käytännössä yhden hakemuksen tekeminen: jos hakijaa ei hyväksyttäisi valtionosuuden piiriin, voisi Taike myöntää toiminta-avustuksen saman hakemuksen perusteella.

Määräajoin tehtävä valtionosuuden edellytysten täyttymisen arviointi (8 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

On lähtökohtaisesti erittäin hyvä, että toisin kuin nykyjärjestelmässä, kaikkia VOS-toimijoita arvioidaan jatkossa määräajoin. Teatterikeskus on esittänyt, että uudessa järjestelmässä ei tulisi olla toimijoita, joiden asema on toistaiseksi voimassa oleva, vaan valtionosuuspäätösten tulisi olla 3- ja 6-vuotisia määräaikaisia päätöksiä. Esitystaitteen keskus on samaa mieltä.

8 § momentit tuovat esille uuden järjestelmän lähtökohtaisen epätasa-arvon: määräaikaisen 3-vuotisen päätöksen saaneet joutuvat hakemaan uudestaan järjestelmän piiriin (8 § ensimmäinen momentti), mutta toistaiseksi voimassa olevien toimijoiden osalta ehdotetaan menettelyä, jossa ministeriö arvioisi erillisellä arvioinnilla toimijoiden kelpoisuuden jatkaa toistaiseksi valtionosuuden piirissä. Vaikka perusteluissa mainitaan, että toimijoiden tulisi toimittaa arviointia varten ministeriöön vastaavat tiedot kuin haettaessa valtionosuuden piiriin, ollaan silti luomassa yhden järjestelmän sisään kahden eri kerroksen väkeä.

8 § hakuun ja arviointiin liittyvissä kysymyksissä kiteytyy se, että nykyisen kahtia jakautuneen rahoitusjärjestelmän lisäksi uuteen VOS-järjestelmään ollaan luomassa sisälle ylimääräistä väliporrasta. Huolena on, että nykyiset VOS-toimijat siirretään suoraan toistaiseksi voimassa olevan valtionosuuden piiriin ilman että niiden toimintaa tai taiteellista laatua perusteellisesti arvioidaan. Tämän lisäksi vapaalta kentältä voi nousta muutamia toimijoita 3-vuotisen määräaikaisen valtionosuuden piiriin, mutta tulevien hakujen yhteydessä ainoa muutos ja uudistuksella tavoiteltu joustavuus tai vaihtuvuus tapahtuukin vain vapaan kentän toimijoiden ja 3-vuotisten VOS-toimijoiden välillä. Tällöin uudistus ei tuo kokonaisuudistusta nykytilanteeseen, vaan pelkästään uuden erilaisen avustusportaan järjestelmään.

Valtionosuusprosentit 37 ja 60 (rahoituslaki 22 §)

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Nykytilanteessa ei ole perusteltua, että Tampereen Työväen Teatterin rahoitusasema on muista toimijoista poikkeava lain nojalla. Svenska Teaternia tulisi rahoittaa kuten Kansallisteatteria ja Kansallisoopperaa. TTT:n osalta voisi valtionosuusprosentin vähennyksen vaikutuksia toimintaan portaistamalla vähennystä useamman vuoden ajalle.

Esittävien taiteiden yksikköhinnat (rahoituslaki 35 §)

Valitse sopivin

En kannata

Muutosehdotus tai muu kommentti

On perusteltua, että musiikille ja muulle esittävälle taiteelle on laissa ehdotettu erillisiä yksikköhintoja nykyisen järjestelmän tapaan. Jakoa perustellaan erilaisella kustannusrakenteella, mutta oopperan ja operetin tulisi näillä perusteilla olla ehdottomasti muiden esittävien taiteiden kanssa saman yksikköhinnan alla. Se, että oopperassa ”musiikin osuus on tyypillisesti korostuneempi” kuin esimerkiksi musikaalissa, ei poista sitä seikkaa, että oopperaesitykset vaativat yleensä vastaavia näyttämötekniisiä ratkaisuja, lavastusta ja puvustusta kuin musikaalit tai teatteriesitykset. Tämän vuoksi lain perusteluissa mainittu arvio siitä, että oopperan kustannusrakenne vastaisi enemmän orkestereita, on yksinkertaisesti väärä.

Karjalainen Annamari
Esitystaiteen Keskus ry